Contextos vius
2023—24
Primer quadrimestre

Habitatge i ciutat
Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona
Universitat Politècnica de Catalunya

amb el suport de

GIRA
LAMP

Contextos vius
Habitatges al Poblenou
Exercici 1Q
HABITATGE I CIUTAT Curs 2023/24

introducció al curs

Aquest tercer curs està dedicat a l'habitatge, probablement el primer i més directe coneixement arquitectònic que tothom experimenta i un dels programes que més contribueixen a la definició de les nostres ciutats.

En conseqüència proposem exercicis amb clares i específiques implicacions urbanes. La relació del projecte amb el seu entorn o la complementarietat indissoluble d'edifici i espai públic són des d´aquest punt de vista qüestions bàsiques.

Els darrers anys hem incorporat a la reflexió sobre la relació amb l' entorn urbà, altres més específiques sobre els programes a COMPARTIR, la relació amb la NATURA, mantenir l' EXISTENT, o els inexorables canvis que genera el pas del TEMPS.

En definitiva, proposem un programa conegut però ple d'incerteses i on més que respostes unívoques pretenem pensar conjuntament com l'habitatge pot satisfer les seves necessitats actuals i al mateix temps donar resposta a la identitat del lloc on se situa.

JENS

MAGATZEM
MUNICIPAL

Recull d'imatges del lloc

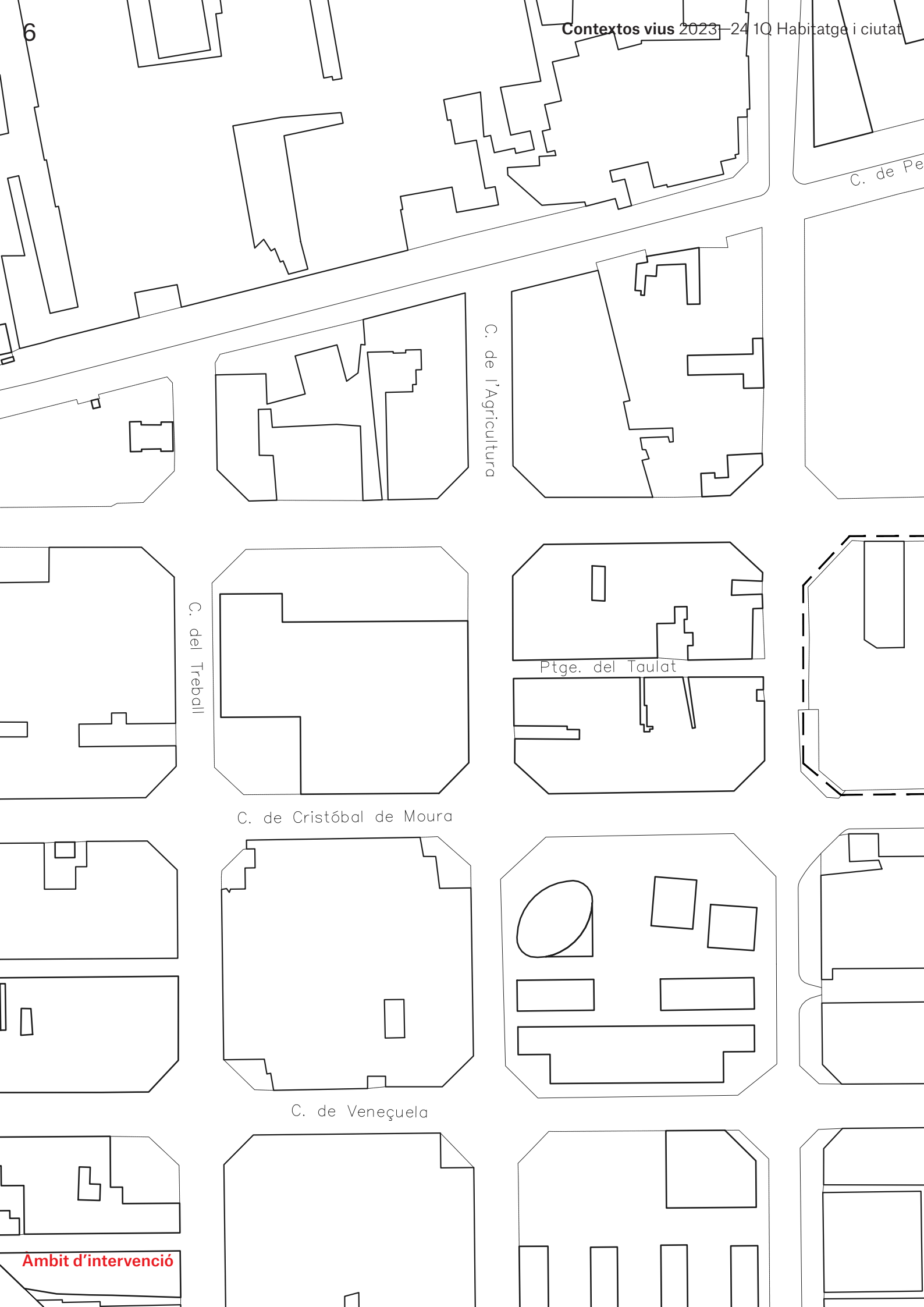
C. de Pe
C. de l'Agricultura
C. del Treball
Ptge. del Taulat
C. de Cristóbal de Moura
C. de Veneçuela
Àmbit d'intervenció

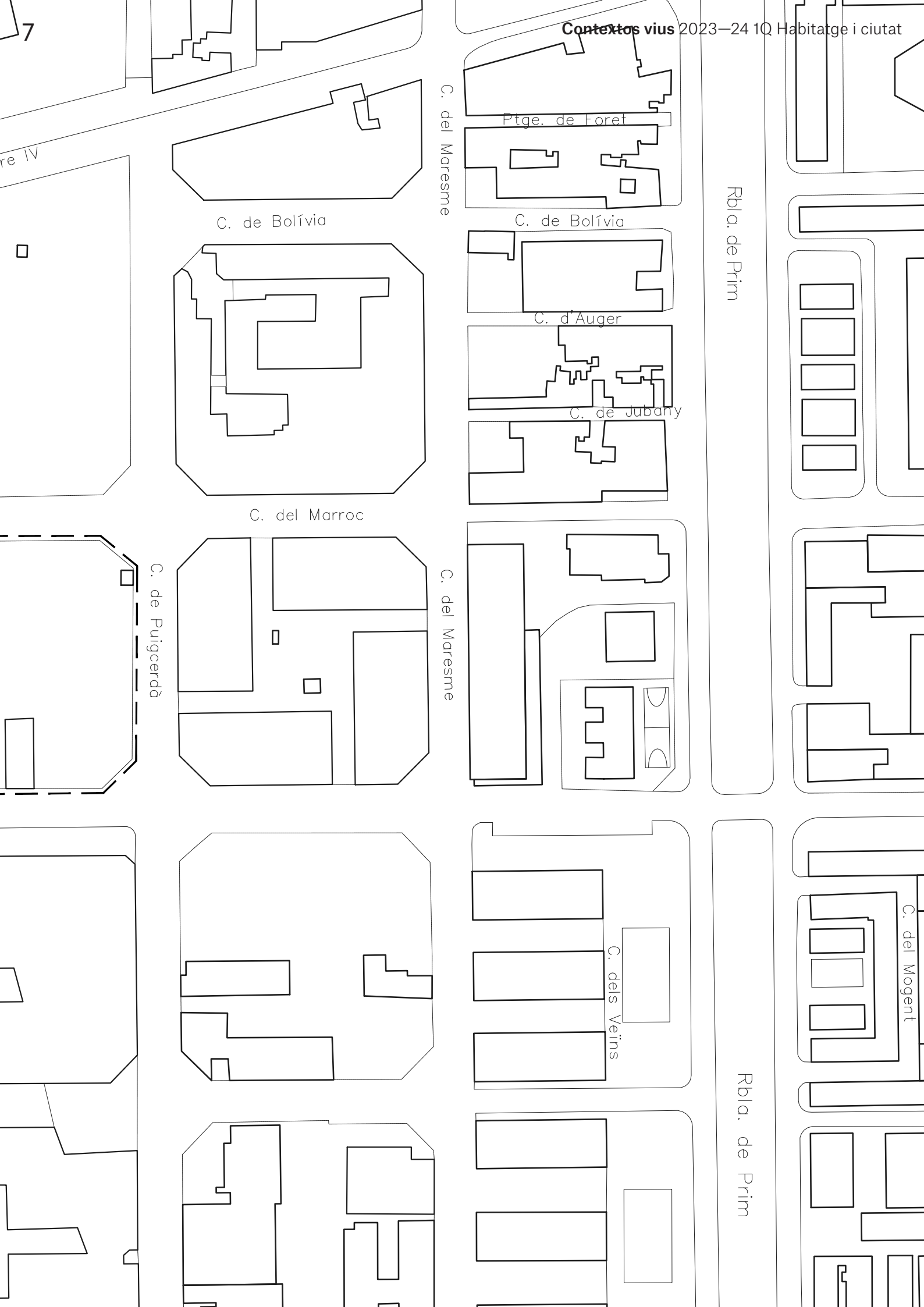
re IV
C. del Maresme
Ptge. de Foret
C. de Bolívia
C. de Bolívia
C. d'Auger
C. de Jubany
Rbla. de Prim
C. del Marroc
C. de Puigcerdà
C. del Maresme
C. dels Veïns
C. del Mogent
Rbla. de Prim

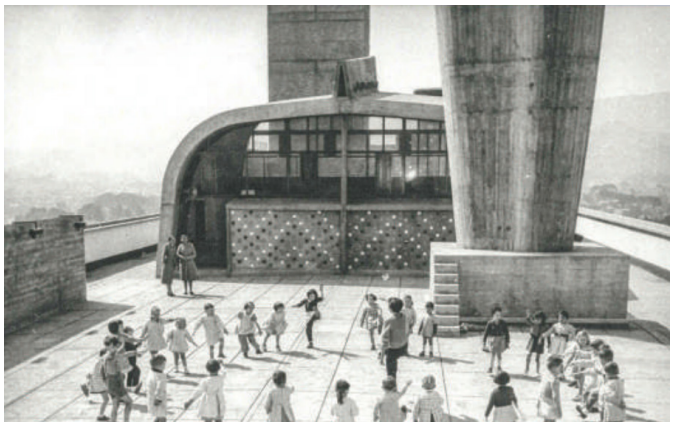

1

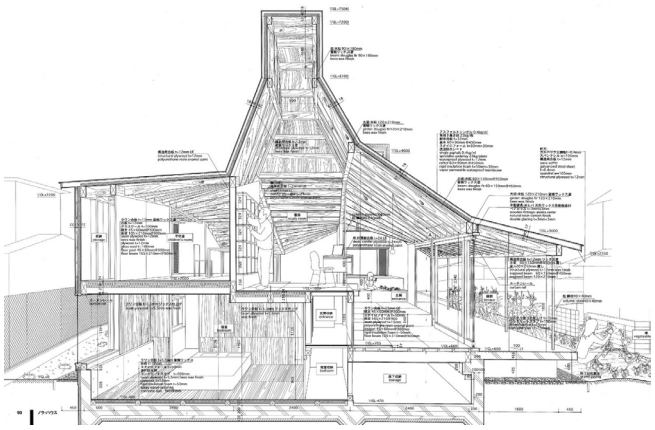

6

2

5

1 Le Corbusier
2 Familisterio Jean-Baptiste André Godin
3 Casa a Yokohama, On design
4 Eixample, Barcelona
5 Espais intermitjos, Lacaton Vassal
6 Nora House, Atelier Bow-Wow

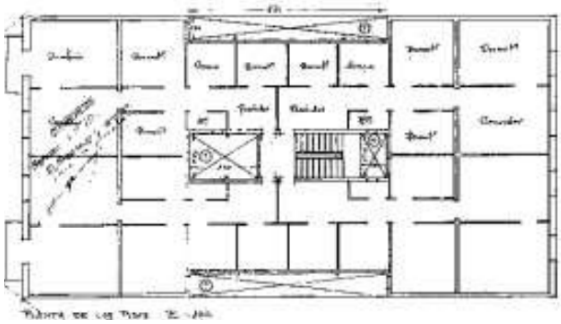

4

3

exercici

L'experiència de l'arquitectura no pot produir-se sense context. Quan parlem de context o millor encara, de contextos, ho fem en un sentit ampli, més enllà d'una concepció estàtica i determinista vinculada a una simple localització euclidiana.

Els contextos que ens interessen, per suposat que ens parlen del seu entorn físic i material, de la seva morfologia, cromatisme, olfacte o temperatura; però ens parlen de molt més. Són contextos plens devitalitat, intersubjectius i sotmesos a transformacions contínues; impregnats d'àmplies dimensions culturals, polítiques, estètiques i ecològiques; que reflecteixen les nostres memòries, conflictes i desitjos.

La vocació de l'arquitectura de ser representativa del moment en la que es produeix, actualment amb grans canvis en la sensibilitat ciutadana, amplia el diàleg a altres contextos que defineixen els anhels de la societat en la que vivim.

Ens referim a l'escalfament planetari i extinció massiva de biodiversitat, a l'escassetat de recursos i petjada energètica, a l'emergència habitacional i patrons d'explotació social per raons de gènere o classe.

Des dels seus inicis, el curs d'Habitatge i Ciutat ha mantingut una estreta relació amb el context urbà, però al llarg dels darrers anys aquesta noció de context s'ha ampliat i complementat, oferint nous paradigmes que omplen de significats inesperats el projecte de l'habitatge contemporani.

programa 1Q

En una illa del Poblenou, definida pels carrers Marroc, Cristòfol de Moura, Josep Pla, i Puigcerdà, actualment buida amb dues preexistències: una antiga fàbrica i un petit volum infraestructural i on està previst al planejament un passatge que la travessarà; caldrà projectar un conjunt d'edificis d'habitatges amb especial atenció als espais buits que quedaran entre ells.

Caldrà projectar 200 habitatges de nova planta, en uns 20.000m2 aproximadament, mantenint les preexistències i respectant el passatge. L'exercici es desenvoluparà en dues fases: en una primera es treballarà l'implantació volumètrica del conjunt incloent els seus espais buits, de mida i configuració lliure. Més endavant, quan aquest estigui ja definit es desenvoluparà en detall un fragment d'un o varis edificis que continguin com a mínim 60 habitatges.

Es proposen dos tipus d'habitatge, en la proporció que s'estimi convenient:

- Habitatge social per persones grans i joves, amb mides de 45m2 i 70m2, que contindran espais comuns compartits en un 40% de la seva superfície per dotar-los de cuina col·lectiva, bugaderia, espais de treball, gimnàs, biblioteca, etc.
- Habitatges lliures de 2 i 3 habitacions amb superfícies de 75m2 i 100m2 respectivament.

Les condicions urbanístiques permeten una ocupació lliure de la superfície de la parcel·la, una vegada exclosos els volums preexistents i el passatge i una alçada màxima de PB + 8 plantes.

Tots els habitatges hauran de tenir alguna sortida exterior en forma de balcó, terrassa o pati.

Caldrà preveure un aparcament per cada 4 habitatges i un aparcament per bicicletes.

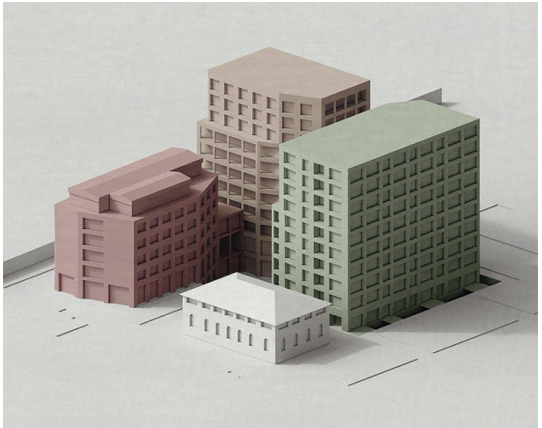

27/09 **TEMA 1 / ATMÒSFERA INTERIOR D'ILLA**

Una de les característiques més interessants i amb més potencial del Poblenou és la possibilitat d'ocupar els patis d'illa amb espais públics; un lloc a mig camí entre l'escala del carrer i el de l'espai compartit dels veïns.
Aquest espai interior pot esdevenir el veritable protagonista de les illes, el cor al voltant del que es mouen els volums construïts i l'ànima de la comunitat.
Els habitants dels diferents edificis que construeixen la illa, habitatges, oficines i equipaments, conviuen i es troben en aquest espai, afavorint l'intercanvi i el contacte.
Trobar el to i l'atmosfera adequada d'aquest indret esdevé estratègic per decidir la forma dels volums que el defineixen.

Exercici:
Elaborar un collage de l'atmosfera que es vol aconseguir en aquest interior per presentar projectada en pantalla i en paper en format dinA3.
El collage es pot acompanyar de la documentació que es cregui pertinent, tal com plantes, seccions, etc.

9/10 **TEMA 2 / VOLUMETRIA ESTRATÈGICA**

La particular condició del planejament en aquesta zona permet decidir volums, alçades i alineacions de façana amb una llibertat molt singular que probablement no es dona en cap altra part de la ciutat.
Cal dissenyar una estratègia de la volumetria que dibuixi l'espai buit sense construir (plaça o jardí, compacte o triturat, interior o perimetral, de gran o petita escala, etc) i a la vegada estableixi una relació amb el carrer i les cantonades aixamfranades tradicionals de l'Eixample (alineació, retran- queig, opacitat, transparència, etc).
Tot plegat establint també una xarxa de recorreguts en planta baixa que travessin l'espai i connectin els diferents volums.

Exercici:
Elaborar una maqueta a escala 1/300 del conjunt de l'illa i al menys la meitat de les illes del voltant.
Caldrà portar la maqueta al taller, incorporant la proposta, que anirà acompanyant les diverses versions del projecte a partir d'ara, però caldrà també elaborar quatre fotografies de la maqueta en blanc i negre, mida dinA3, que es penjaran a classe i hauran d'explicar els conceptes fonamentals de la proposta: volumetria, re-l·lació amb els edificis existents, tractament del passatge i de l'espai lliure.

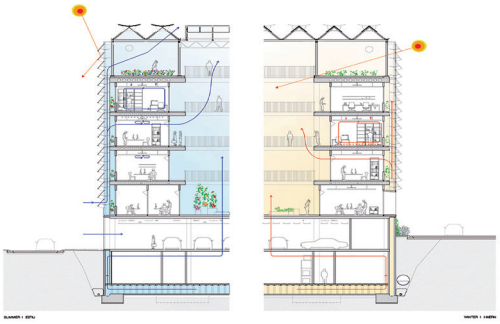

23/10 TEMA 3 / MORFOLOGIA URBANA

Les façanes d'un projecte urbà són una interfície d'intercanvi entre el carrer i l'interior dels edificis. Pertanyen a l'interior domèstic privat, però a la vegada també pertanyen a l'àmbit col·lectiu de l'espai públic del carrer. Cal dissenyar aquestes façanes des d'aquest punt de vista global i públic i fer- ho amb un grau de repetició i variació que permeti establir una estratègia global de tot el projecte i, a la vegada, una certa singularitat de cadascun dels volums en funció de les seves necessitats i del paper que juguen en el conjunt.
Caldrà incloure en la reflexió els terrats amb les seves infraestructures (badalots, plaques solars, maquinària, etc.).

Exercici:
Es construirà un collage utilitzant la maqueta i aplicant la proposta de façanes als volums.
Es prepararà una fotografia en blanc i negre de mida dinA3 que es projectarà i es penjarà a la classe.
Caldrà també portar la maqueta al taller per discutir com es veuen aquestes façanes en les diferents perspectives.

27/11 TEMA 4 / ESTRATÈGIA BIOCLIMÀTICA

L'emergència climàtica i el calentament global obliga a l'arquitectura a gestionar molt bé el clima dels edificis minimitzant la seva despesa energètica amb estratègies passives.
La recerca d'un cert confort climàtic adquireix encara més importància quan es parla d'habitatge social per usuaris de baix poder adquisitiu, com són les persones grans i els joves.
Es proposa incloure aquest paràmetre com a part fonamental de la proposta, establint estratègies enginyoses de gestió de la termodinàmica que, de ben segur, condicionarà formes, materials i orientacions de l'arquitectura proposada, esdevenint protagonistes.

Exercici:
Explicar mitjançant una axonomètrica seccionada i els mitjans que es consideri oportuns quina és l'estratègia bioclimàtica de la proposta, en una làmina mida dinA2 que es projectarà per debatre-la al taller i es penjarà a la classe.

Carles Enrich

Peris Toral

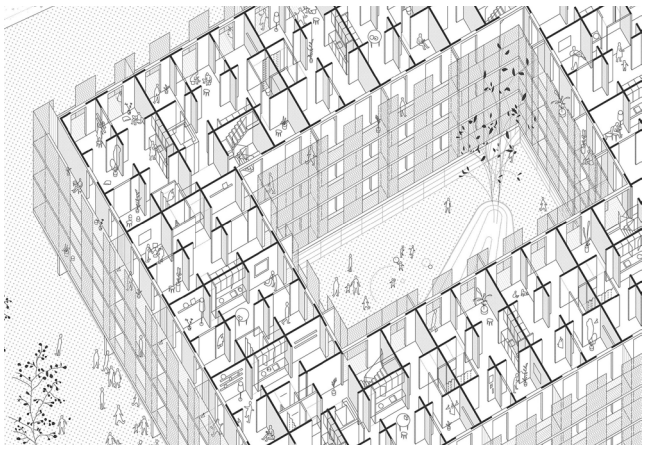

Peris Toral

H arquitectes

Calendari

13 setembre	**Presentació curs Habitatge i Ciutat** Pere Joan Ravetllat Jordi Badia Conxita Balcells
18 setembre	**Habitatge Ara** Xavier Ros Marta Peris Carles Enrich Pablo Roel Taula Rodona amb Conxita Balcells
20 setembre	Taller
25 setembre	Festiu
27 setembre	**Tema 1: Atmòsfera interior d'illa**
2 octubre	Taller
4 octubre	Taller
9 octubre	**Tema 2: Volumetria estratègica**
11 octubre	Taller
16 octubre	Taller
18 octubre	Taller
23 octubre	**Tema 3: Morfologia urbana**
25 octubre	Taller
30 octubre	Taller
1 novembre	Festiu
6 novembre	Taller
8 novembre	Taller
13 novembre	**Primer lliurament. Mid-term**
15 novembre	Taller
20 novembre	Sessió crítica
22 novembre	Taller
27 novembre	**Tema 4: Estratègia bioclimàtica**
29 novembre	Taller
4 desembre	Taller
6 desembre	Festiu
11 desembre	Taller
13 desembre	**Segon lliurament. Avaluació continuada**
8 gener	Taller
10 gener	Taller
24 gener	**Lliurament final i acte de cloenda**

Senyalització
Excepcional
Per obres
FDS
23
AINA

SALIDA
DE
CAMIONES

Habitatge i ciutat
Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona
Universitat Politècnica de Catalunya

Contextos vius
2023—24
Tercer curs tarda
Primer quadrimestre

Responsable curs
Pere Joan Ravetllat

Professors
Jordi Badia
Conxita Balcells
Carles Enrich
Marta Peris
Xavier Ros
Pablo Roel

Beca predoctoral
Jesús Quintana

Assistència docent
Patricia Martínez
Natasha Menorca

Amb el suport
Gira
Lamp

Bibliografia

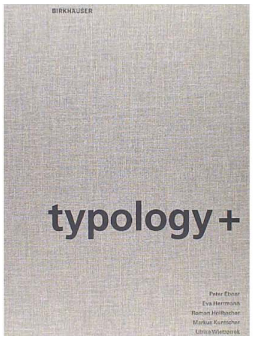

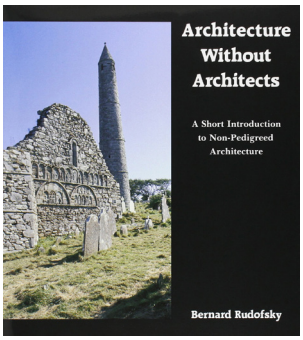

Publicacions curs

Curs actual

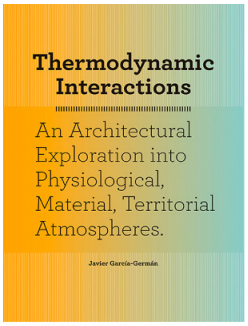

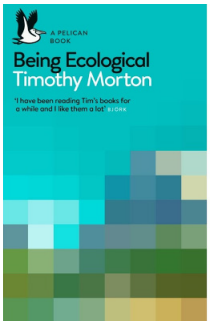

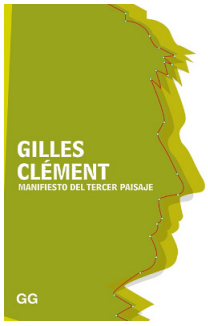

1 X. MONTEYS, P. FUERTES
Casa collage. Un ensayo sobre la arquitectura de la casa Gustavo Gili. Barcelona 2001

2 I. ABALOS
La buena vida: visita guiada a las casas de la modernidad
Gustavo Gili. Barcelona 2001

3 P. RAHM
Meteorología de los sentimientos. Ediciones asimétricas. Madrid 2022

4 P. EBNER, E. HERRMANN, R. HÖLLBACHER, M. KUNTSCHER,U. WIETZORREK
typology+: Innovative Residential Architecture Basel, Birkhäuser Verlag AG 2010

5 A. DEPLAZES
Constructing architecture. Materials, processes, structures. A handbook
Birkhauser. 2005

6 B. RUDOFSKYudofsky
Architecture Without Architects
University of New Mexico Press

7 P. J. RAVETLLAT, J. BADIA, A. CAMPO BAEZA, M. PERIS, J. FERRANDO, P. ROEL,
C. ENRICH, J.L. MATEO, S. BATES, X. ROS, L. NADAL
Barcelona 60's
Col·lecció 'Habitatge i Ciutat' Edicions ETSAB-UPC, Barcelona 2021

8 P. J. RAVETLLAT, J. BADIA, P. ECKERT, J. SERGISON,
J. FERRANDO, M. PERIS, M. BEVK, A. UBACH, J.L. MATEO
Limits
Habitatge i Ciutat Pere Joan Ravetllat. Barcelona, 2017

9 J. BADIA, A. UBACH, M. PERIS, J. FERRANDO,
P. J. RAVETLLAT, J. PASCUAL, I. BILBAO, E. BONELL
Des dels edificis
Col·lecció 'Habitatge i Ciutat' Edicions ETSAB-UPC, Barcelona 2010, 2011, 2012

10 J. GARCÍA-GERMÁN
Thermodynamic interactions: an exploration into physiological, material and territorial atmospheres

11 T. MORTON
Being Ecological. Penguin Books. London, 2018.

12 G. CLEMENT
Manifiesto del tercer paisaje. Gustavo Gili. Barcelona, 2007.